

Alles heeft een functie. De oorsprong van het retrieverkarakter

Elian Hattinga van 't Sant

Hoewel er officieel zes soorten retrievers zijn, is slechts een tweetal daarvan ongekend populair bij het grote publiek geworden: de Golden en de Labrador staan in de top 5 van populairste hondenrassen. De meeste eigenaars van deze honden weten natuurlijk wel dat zij een jachthond hebben aangeschaft die (ooit) gefokt werd om geschoten wild te apporteren, maar daar blijft het ook meestal bij. Dat is jammer, want al de mooie eigenschappen waarop een Golden of Labrador meestal is uitgezocht – een vriendelijke, gemakkelijke, sportieve gezinshond die gehoorzaam en lief voor kinderen is – zijn vooral te danken aan een strenge functionele selectie op jachtgebied. Alleen met retrievers die in de Engelse jachtpraktijk voldeden, werd in de laatste decennia van de 19^e eeuw en in de eerste helft van de 20ste eeuw gefokt. Zonder die selectie waren de Golden en de Labrador niet geworden wat ze zijn en zullen ze het vermoedelijk ook niet blijven.

Jachtrecht

Goldens en Labradors zijn in het algemeen zachtaardig en verdraagzaam, niet alleen naar mensen maar ook naar andere honden, zelfs wildvreemde. Het zijn echte allemansvrienden in de breedste zin van het woord. Dit exceptioneel vriendelijke gedrag is een bijverschijnsel van een historische ontwikkeling, die haar oorsprong vindt in de middeleeuwen: de monopolisering van het jachtrecht door de koning en de adel.

In de tijd dat de nationale staten vorm begonnen te krijgen, eigende de koning zich het recht toe om te jagen op alle gronden in zijn rijk die niet door derden in eigendom werden gehouden – in feite alle niet ontgonnen gronden zoals bossen en weilanden. Dit jachtrecht verleende hij vervolgens weer aan allerlei invloedrijke, hooggeplaatste lieden uit de bovenlaag van de maatschappij: de adel en hoge geestelijkheid. Alleen zij mochten jagen op de hun toegewezen plekken. Dat betekende dus dat gewone mensen van de adel nergens mochten jagen, ook niet in het stukje bos achter hun huis. Deden ze dat wel dan maakten ze zich schuldig aan stroperij en waren ze strafbaar.

Statussymbool

Koning en adel verordonneerden ook dat gewone mensen geen jachthonden, zoals greyhounds, spaniels, setters en brakken mochten houden en dat ze - als ze honden hadden die daar op leken - verplicht konden worden om een stuk poot van het dier af te hakken zodat de hond niet kon jagen. De adellijke jachthonden waren dan ook niet zo maar honden voor de jacht: ze waren een statussymbool. Wie veel goede jachthonden had, was een rijk en aanzienlijk man, net zoals nu iemand die allerlei Porsche's en Ferrari's voor zijn deur heeft staan. De jachthonden werden dan ook uitstekend verzorgd – zelfs hun tanden werden geflost -, kregen goed te eten en hadden comfortabele, soms zelfs verwarmde kennels waar ze samen met hun verzorgers woonden. De favorieten – doorgaans de beste en vriendelijkste honden – leefden in huis als 'huishond' en deelden het bed van hun adellijke eigenaar. Ze werden vaak als kostbaar relatiegeschenk gegeven aan andere adellijke heren, waardoor ze elders weer voor de fokkerij gebruikt werden.

Omdat jachthonden uitsluitend voor de jacht werden gebruikt, werden alleen honden geselecteerd die daarin uitmuntten. Hierdoor behielden ze eeuwen lang al hun daarvoor benodigde jachtinstincten en 'jachtverstand'. Tegelijkertijd werden de gemakkelijke honden

geselecteerd: honden die tolerant waren ten opzichte van elkaar, een hoge agressiedrempel hadden – naar zowel mensen als naar andere honden- en die goed aan allerlei verschillende mensen gehoorzaamden. Want de adel liet zich voorstaan op wellevendheid en goede manieren, ook bij hun honden.

‘Zacht in de bek’

Terwijl in grote delen van Europa de adel in de 19^e eeuw haar zelfverklaarde monopoliepositie op jachtgebied verloor - in Frankrijk bijvoorbeeld tengevolge van de Franse Revolutie – wist de Engelse adel deze tot ver in de 20ste eeuw voor zichzelf te behouden. Terwijl men elders vaak meer individueel of in kleiner verband ging jagen, bleven de Engelse landheren grootse jachtpartijen organiseren waar talloze vogels zoals fazanten, patrijzen, snippen en eenden werden geschoten. Daar kwam de rijke elite samen en daar werden honden vergeleken. Daar werd bedacht hoe honden konden worden aangepast aan de jachtbehoeftes.

Zo kreeg men in de 19^e eeuw door de sterk verbeterde schootsafstand van het geweer behoefte aan honden die (aan)geschoten vogels die ver weg in het water of in de ruigte waren gevallen, opspoorde en terugbrachten: retrievers. Door de specifieke aard van dit jachtwerk moesten deze jachthonden aan nog meer eisen voldoen.

Een van de belangrijkste eisen was, dat ze ‘zacht in de bek’ waren bij het apporteren. Ze mochten het wild niet kraken, aanvreten of anderszins molesteren. Het was immers de bedoeling dat het wild netjes op het bord belandde. Van een half opgepeuzelde of uit vorm getrokken eend of fazant werd men niet blij. Retriervers die dat deden werden ter plekke geëxecuteerd. En nog steeds worden op jachtwedstrijden de retrievers die het wild een haartje of veertje krenken onmiddellijk geëlimineerd- zij het niet meer letterlijk: ze mogen alleen niet meer meedoen, maar een ‘schande’ is het wel.

Het gevolg van deze rigoureuze selectie is geweest dat ook vandaag de dag de meeste Goldens en Labradors geen enkel ‘killers-instinct’ hebben en dat zij niet echt doorbijten, ook niet als ze door een andere hond worden aangevallen of als er per ongeluk een kinderarmpje tussen hun tanden komt. Zodra hun kiezen weerstand van een vel voelen, verslapt automatisch de kracht van hun beet. Het maakt dat ze alles voorzichtig oppakken en heel bij je brengen – of het nu een ei, een eendenkuiken of een glas is. Het maakt ook dat ze eindeloos kunnen tobben met een kerstomaatje of een pruim. Ze willen die wel opeten, maar durven – kúnnen - ze als het ware niet doorbijten. Je moet ze eerst voor ze doorsnijden, zodat er geen vel met weerstand meer is.

Hebben, maar niet houden.

Een andere eigenschap waar de retrievers over moesten beschikken was de bereidheid om een prooi die ze gevangen hadden terug te brengen en zomaar af te staan. Ze mochten dus zeker geen bezitsagressie vertonen. Nu waren de sociale tolerantie en de niet competitieve instelling die daar voor nodig zijn, al aanwezig bij de jachthonden die aan de oorsprong van de retrievers staan, zoals de setters. Maar bij de retrievers werd deze eigenschap zover gesublimeerd en genetisch verankerd dat ook nu nog veel Goldens en Labradors dat van nature doen, zonder dat er veel training aan te pas komt.

Het kan soms lastig en vies zijn voor de hedendaagse niet-jagende eigenaar want retrievers zijn niet altijd even selectief in wat ze als een prooi beschouwen. Het kunnen levende of dode beestjes zijn, maar ook flesjes, blikjes, zakjes met boterhammen, schoenen, sokken, kinderspeelgoed en ga zo maar door. Bovendien zijn ze vaak bijzonder inventief en hardnekkig in het bemachtigen ervan: hun aloude jachtinstinct en goede speurneus

verloochent zich niet. Als er ergens iets te vinden valt, dan peuteren ze het er wel vandaan. In geval van waardevolle spullen is het wel een voordeel dat ze die met enige aanmoediging heel bij je brengen !

Op één oor.

Waar veel andere hondenbezitters al geruime tijd vóór Oud en Nieuw een flinke dosis kalmeringspillen aanschaffen en soms alvast een huisje ver van de bewoonde wereld huren om te voorkomen dat hun honden meer dan een week bibberend van ellende in een donker hoekje doorbrengen, zal de gemiddelde retriever-eigenaar zich niet om vuurwerkangst bij zijn hond hoeven te bekommeren. De meeste retrievers liggen op één oor als de klok twaalf slaat en worden niet wakker van een paar knallen meer of minder. Hooguit delen ze vrolijk kwispelend in de feestvreugde en moet je voorkomen dat ze naar buiten glippen om eens te kijken wat daar allemaal voor interessants gebeurt.

Retrievers werkten op de jachten immers ‘na het schot’. Dat wil zeggen dat ze pas in actie mochten komen nadat er al flink wat was geschoten, vaak tientallen vogels. Bovendien zaten ze vaak vlak in de buurt van een jager ‘op post’, waardoor ze dus ook de knallen op hun allerhardst hoorden. Een hond die bang is voor dat geknal, functioneert niet meer. Hij wil vluchten - ergens in of onder of zo ver mogelijk bij de knallen vandaan - of hij verstijft van angst of hij gaat paniekerig tegen zijn handler – in de jacht ‘voorjager’ geheten - opspringen. Allemaal niet handig als je ’s avonds eend wilt eten. Je kunt het immers wel vergeten dat de hond het geschoten wild nog opspoort en apporteert. Bovendien kan het gevaarlijk zijn, omdat een angstige hond onberekenbaar is. Stel je voor dat hij onverhoeds tegen iemand aanloopt of opspringt die een geweer vastheeft en dat gaat af....

Schotschuwheid was (en is) dan ook bij een retriever een heel ernstige fout. Als een retriever schotschuw was, werd hij in vroeger tijden genadeloos geëlimineerd. Of hij dat nu ‘van nature’ was of door een trauma was geworden, daar verdiepte men zich niet in. Een retriever die om wat voor reden dan ook schotschuw was, kon men niet gebruiken. Gevolg van deze selectie was dat steeds meer retrievers tamelijk stoïcijns werden voor allerlei harde geluiden, iets wat hun zelfvertrouwen en rust op post ten goede kwam.

Stalen zenuwen

Dat laatste was ook weer heel erg belangrijk voor het werk ‘na het schot’. De voorjager moest zich op het jachtgebeuren kunnen concentreren en niet steeds op zijn hond hoeven letten. Bovendien mocht het in het veld aanwezige wild niet voortijdig verstoord worden en buiten het bereik van de geweren wegvlugten. Rondom de jagers zelf moest stilte en rust heersen. Lawaai mochten alleen de drijvers maken die het wild in de richting van de geweren opjoege. Een retriever moest dus tot de tijd dat hij aan het werk mocht, rustig naast zijn voorjager kunnen blijven zitten. Zonder piepjes van opwinding en zonder dat zijn voorjager hem steeds tot kalmte moest manen. En dat terwijl er allerlei opwindende dingen uit de lucht vielen en om hem heen gebeurden. Bovendien moest hij opletten en onthouden waar het wild precies was gevallen. Dat alles vergt een enorme zelfbeheersing en concentratie van een hond. Stalen zenuwen eigenlijk. En ook al kun je deze ‘steadiness’ trainen en leert de hond door ervaring dat hij heus wel aan de beurt komt, met alleen training kom je er niet als een hond al te primair reageert op alles dat beweegt.

Vandaar dat in het verleden ook de honden die hyperactief, zenuwachtig, ongeconcentreerd of té beweeglijk waren of die snel uit opwinding gingen piepen of blaffen ongeschikt bevonden werden voor het retrieverwerk. Met zulke honden werd dus zeker niet

gefokt. Het resultaat is nog steeds in veel retrievers te zien. Het zijn honden die houden van actie, maar die evengoed uren rustig in hun mandje kunnen liggen zonder bij het minste of geringste op te veren. Ze zijn sportief op een prettig beheersbare manier.

Verschuivingen en verschillen

Als het goed is, tenminste. Want de laatste veertig jaar is er heel veel in sneltreinvaart veranderd. Ook in Engeland. Goldens en Labradors worden allang niet meer exclusief gehouden door rijke mensen voor de jacht. Ze zijn geen statussymbool en geen relatiegeschenk meer. Ze worden – zeker in Nederland - ook voor een het overgrote deel niet meer gefokt door mensen die zelf jagen. Hierdoor zijn sommige eisen die vroeger voor de ideale Engelse retriever erg van belang waren, minder zwaar gaan wegen. Ook het ontbreken van bepaalde subtielere jachteigenschappen –bijvoorbeeld het goed gebruik maken van de verwaaing – valt niet of minder op als een fokker zelf niet jaagt.

Hoezeer verschillen in de jachtpraktijk en leefomstandigheden effect kunnen hebben op het karakter van een ras, blijkt al uit de globale karakterverschillen tussen de diverse retrieverrassen. Zo zijn Amerikaanse rassen als de Chesapeake Bay Retriever en de Nova Scotia Duck Tolling Retriever doorgaans gereserveerder ten opzichte van vreemde honden en mensen dan de Labrador, Flatcoat of Golden. Dit is waarschijnlijk een bijwerking van de kleinschaligere en meer individuele wijze van jagen –in Amerika mocht iedereen jagen - en huisvesten, waardoor het minder belangrijk was dat de honden alles en iedereen even lief vonden: hun eigen voorjager en zijn gezin waren goed genoeg. Maar ook de oer Engelse Curlycoated vliegt lang niet iedereen om de nek. Curlies werden namelijk nogal eens meegenomen door jachtopzieners bij hun jacht op stropers en kregen er dan een verdedigingsfunctie bij. Een echte allemansvriend kon je daarvoor natuurlijk niet gebruiken en dat is nog merkbaar in hun nakomelingen.

Vraag en aanbod.

Zeker wanneer een ras bij het grote publiek populair wordt, kunnen verschuivingen snel gaan. Populaire rassen zijn sterk onderhevig aan de economische wet van vraag en aanbod. Als de vraag groter is dan het aanbod zijn fokkers eerder geneigd concessies te doen en wordt er dus niet meer zo streng geselecteerd, laat staan geëlimineerd als in vroeger tijden. Populaire rassen zijn bovendien onderhevig aan modetrends waardoor bijvoorbeeld bij fokselectie een bepaald kenmerk, zoals de kleur, zwaarder gaat wegen dan het karakter. Ook zijn door veranderde omstandigheden, zoals gebrek aan belangstelling voor jacht bij pupkopers, bepaalde eigenschappen eerder ongewenst dan gewenst. Toen ik bijvoorbeeld ooit een fokker wees op het jachttalent van een van zijn pups, zei die daar niet zo blij mee te zijn. Een echte jachthond zorgde volgens hem alleen maar voor problemen in handen van de gemiddelde pupkoper ‘die er toch niets mee deed’.

Garantie

Veel fokkers en pupkopers lijken zich onvoldoende te realiseren dat het voldoen aan specifieke jachteisen, zoals schotvastheid, rust op post, zacht in de bek zijn en van nature apporteren een garantie zijn voor emotionele stabiliteit, een hoge agressiedrempel en gemakkelijke trainbaarheid; dat juist het samenstel van jachteisen voorkomt dat de balans ergens doorslaat. Want door een van die eisen uit het oog te verliezen, creëer je honden die misschien heel vriendelijk zijn, maar ook snel bang of overgevoelig. Of honden die sportief

en actief zijn, maar totaal oncontroleerbaar of onhanteerbaar. Of honden die helemaal niet verdraagzaam zijn naar andere honden, Of honden die het absoluut niet tolereren als iemand hun botje afpakt. Een hond die niet die rustig op post kan zijn, is dat ook niet in een hectisch gezin met kinderen. Een hond die een konijn aan flarden scheurt, maakt ook gaten in kinderen en in kostbare spullen.

Wie wil dat het prettige retrieverkarakter, waardoor de Golden en Labrador zo populair geworden zijn, behouden blijft, moet streng blijven selecteren. Daarvoor is het nog niet te laat. Maar dat betekent dat fokkers niet moeten denken: 'Ach, hij is toch lief en mooi, wat geeft dat nou dat hij niet apporteert, of best wel bang is, of toch wel erg druk.' Want daarmee begeeft men zich op een hellend vlak. Dat betekent ook dat pupkopers zich moeten verdiepen in het karakter van de ouders van hun aanstaande pup en dat zij daarbij moeten kiezen voor honden die aantoonbaar aan de belangrijkste jachteisen voldoen. Want de vraag bepaalt het aanbod. Wie niets vraagt en denkt dat een stamboom waar Labrador of Golden Retriever op staat automatisch betekent dat hij een hondje met een prettig, handelbaar karakter krijgt, kan wel eens bedrogen uitkomen.